

GEGNDRÆP YFIRBORÐSEFNI

Gegndræpt yfirborðsefni er yfirborð í gatna- og göngustígakerfinu sem er hannað með það að markmiði að hleypa vatni í gegnum sig. Yfirborðsefnin í slitlaginu ásamt sérvöldu gegndræpu burðarlagi, styrktarlagi eða öðru undirlagi verða þannig hluti af kerfi til meðhöndlunar á rigningarvatni, svokölluðum blágrænum ofanvatnslausnum.

Blágrænar ofanvatnslausnir taka við afrennsli af yfirborði, hreinsa vatnið, hægja á rennslinu og hleypa hluta magnsins ofan í jarðveginn og hjálpa þannig til við að viðhalda náttúrulegri hringrás vatns.

HVAR SKAL NOTA GEGNDRÆPU YFIRBORÐSEFNIN?

- ✔ Gegndræp yfirborðsefni er hægt að nota í gangstéttir, stíga, bílastæði, hjólastíga og umferðarlitlar götur.
- ✔ ✘ Þau eru ekki eins hentug fyrir götur með þungaumferð eða þar sem mikið af sandi, fínefnum, jarðvegi og laufblöðum safnast fyrir.
- ✘ Ekki er ráðlagt að nota gegndræp yfirborðsefni á iðnaðarsvæðum, á áfyllingarsvæðum eldsneytis og olíu, eða á svæðum þar sem hætta er á grunnvatnsmengun.

Við staðarval og hönnun skal huga að eftirfarandi atriðum sem hafa áhrif á virkni gegndræpa yfirborðsefna:

- Lekt undirliggjandi jarðvegs eða efnislaga ákvarðar þykkt undirlags og þörf fyrir notkun á jarðvatnslögnum.
- Staða grunnvatns má ekki vera nær undirlagi en a.m.k. 100 cm neðan við undirstöðu.
- Mengun frá bæði fyrri og núverandi landnotkun svæðisins.
- Aukið magn grunnvatns við grunna getur haft skaðleg áhrif á stöðuleika og innleka í kjallara nema þéttir dúkar séu notaðir.

UPPBYGGING

Gerðir yfirborðsefna (slitlag)

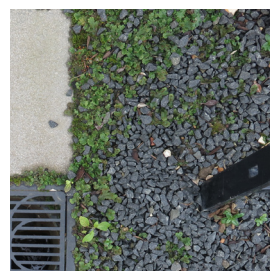
Gegndræp steinlög – Hefðbundnar hellur þar sem fúgubilum er haldið í 6 – 10 mm breidd með sérstökum fúgukrossum eða sérútbúnir steinar með fjarlægðarþykkingu á steinum sem halda fúgum í sundur. Sérvalið efni í fúgum (án fínefna) sem hleypir vatni í gegnum sig.

Gegndræp steypa eða malbik – Sérvalið fylliefni (steinefni) án fínefna. Blanda af sementi eða malbiki og öðrum íblöndunarefnum þekja steinefnakornin í fylliefninu og mynda „lím“ sem bindur kornin eða molana eins og í hefðbundnu malbiki eða steypu en skilur eftir holrúm sem hleypir vatni í gegn.

Grassteinn – Er sennilega þekktasta gegndræpa yfirborðsefnið á Íslandi til þessa og er til bæði úr plasti og steypu. Grassteinn er oftast notaður á fáförnum leiðum eða grænum svæðum sem þurfa sterkan slitflöt til dæmis neyðarvegir og bílastæði.

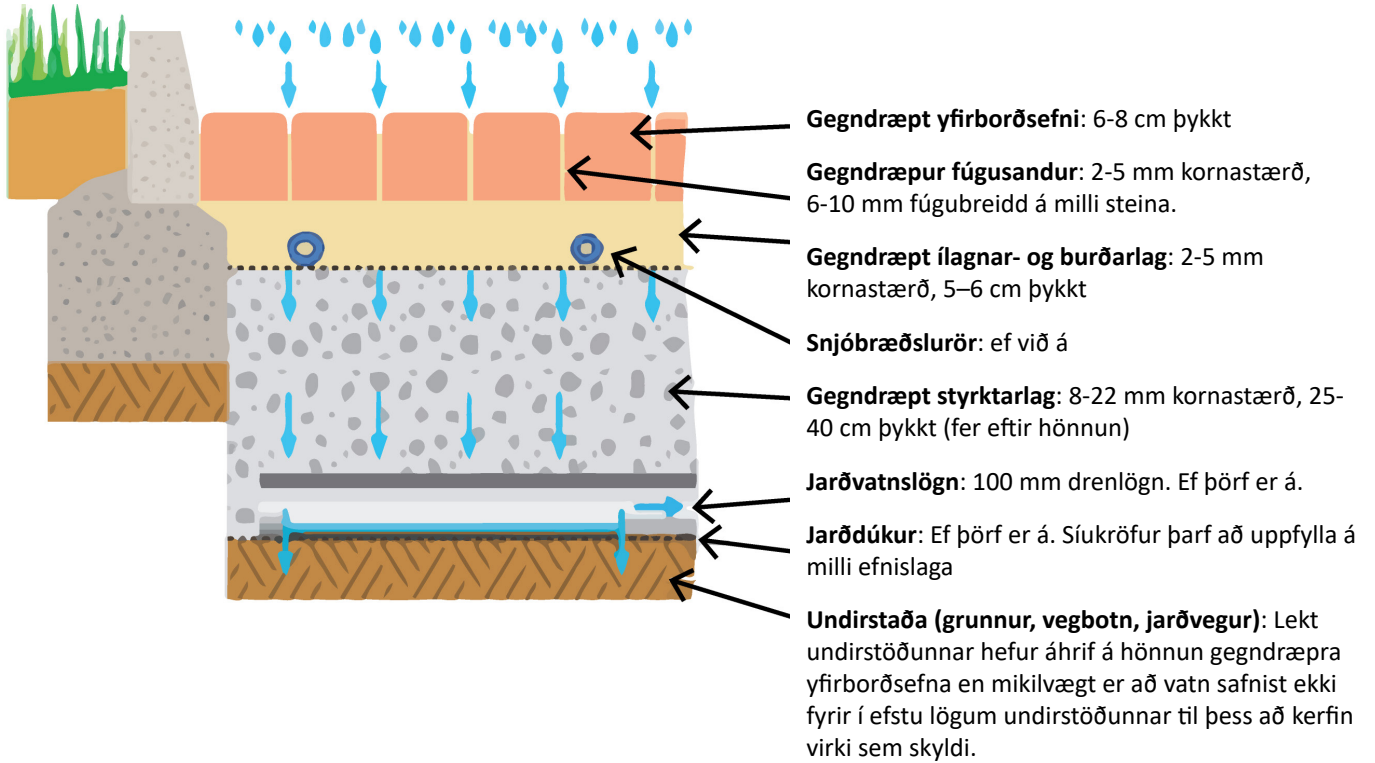

Malaryfirborð – Getur einungis talist til gegndræps yfirborðs ef malarefnið er sérvalið þjappanlegt efni án allra fínefna. Allt malarefni er með minni afrennslisstuðul en hefðbundin steypa og malbik en hleypir ekki vatni í gegn nema undirlagið sé einnig gegndræpt.

Undirlag

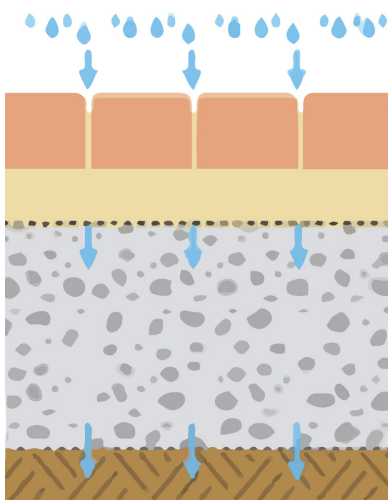
Það sem gerir gegndræpt yfirborð að virkum ofanvatnslausnum er efnisval undirlagsins, þ.e.a.s. burðarlags, styrktarlags, fyllingar og undirstöðu. Steinefnin í þeim lögum skulu hleypa vatni í gegnum sig (vera gegndræp) og virka um leið sem burðarlög vegna álags af yfirborði.

Mynd hér fyrir neðan sýnir uppbyggingu, þykkt og kornastærð steinefna í hverju lagi.

TILVIK A

Gropin undirstaða

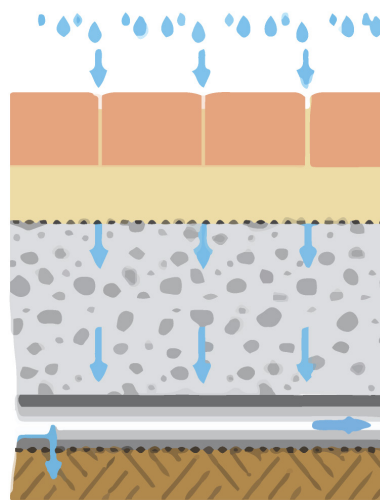
$$K_{\text{sat}} = 10^{-3} - 10^{-6} \text{ m/s}$$

(sandur, mól)

Allt vatn fer ofan í undirstöðu

TILVIK B

Hálf þétt undirstaða

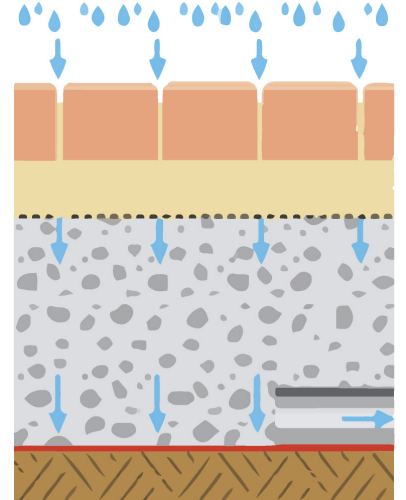
$$K_{\text{sat}} = 10^{-6} - 10^{-8} \text{ m/s}$$

(jökuluðningur, finn sandur)

Hluti vatns fer ofan í undirstöðu.
Jarðvatnslögn ef þörf er á.

TILVIK C

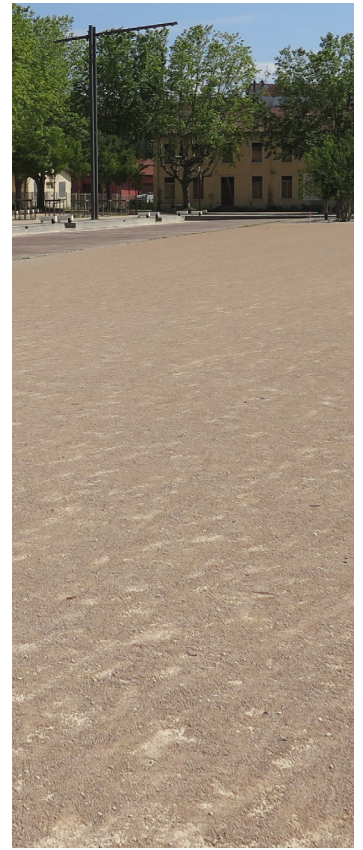
Þétt undirstaða

$$K_{\text{sat}} = 10^{-8} - 10^{-10} \text{ m/s}$$

(leir, klöpp, þéttur dúkur vegna mengunarhættu)

Allt vatn fer í jarðvatnslagnir

EFNISVAL Í GEGNDRÆPT ÍLAGNAR- OG STYRKARLAG

Steinefnin í gegndræpu ílagnar- og styrktarlagi skulu hleypa vatni í gegnum sig og virka um leið sem burðarlög vegna álags af yfirborði.

Efnisval steinefnis skal því vera:

- Flokkað
- Einskorna efni
- Næstum án fínefna
- Þjappanlegt og læsast saman
- Mætir síukröfum milli efnislaga

HÖNNUNARFORSENDUR

Hönnun á gegndræpum yfirborðsefnum tekur mið af ýmsum þáttum sem hafa áhrif á virkni kerfanna.

Geymslurýmd rigningarvatns byggir á:

- Hönnunarskúr (10-100 ára endurkomutími, 10 mín – 3 klst. varandi)
- Kröfum um afrennslismagn í fráveitukerfi (0 – 20 l/s/ha)
- Lekt jarðvegs miðast við tilvik A, B eða C (sjá á fyrri síðu)
- Miðast við 30% holrýmd í jarðlagi
- Geymslurýmd fyrir fyrstu 15 mm rigningar, eða að lágmarki fyrstu 5 mm.

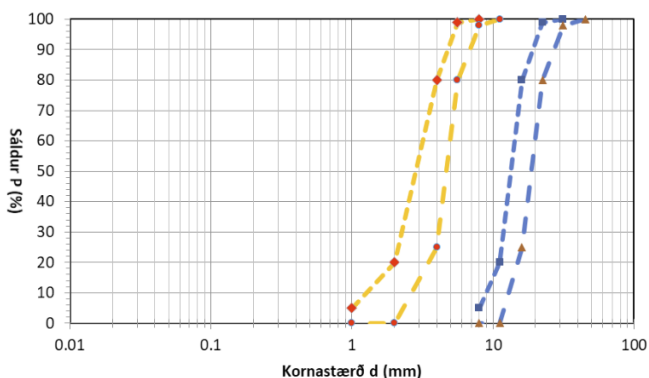
Þykkt gegndræpra ílagnar/burðar- og styrktarlaga við veghönnun

- Styrkur vegbotns og álag frá umferð getur verið ráðandi við hönnun á þykkt burðar/ílagnarlags og styrktarlags. Hann þarf undirlög í samræmi við tilgang og þjónustustig yfirborðs

Önnur hönnunarviðmið

- Halli á undirlagi minnkar geymslurýmd (Ekki byggja á >2% halla nema með innbyggðum stoppurum)
- Hlutfall ógegndræps afrennslissvæðis sem rennur ofan á gegndræpt yfirborðsefni ekki yfir 2:1
- Huga þarf að öryggi vegna írennslis og flóðahættu fyrir bæði fólk og mannvirki
- Setja upp brunna við enda jarðvatnslagna til viðhalds og eftirlits
- Forhreinsun á ofanvatni er nauðsynleg áður en rigningarvatni er hleypt í gegndræpt styrktarlag. Gegndræpt fúguefni og ílagarsandur telst til fullnægjandi forhreinsunar.

Kornakúrfubíl fyrir gegndræpt ílagnar- og styrktarlag

- Gegndræpur ílagarsandur (2/5, GC80-20, GTC25/15):
- Gegndræpt styrktarlagsefni (8/22, GC80-20, GTC25/15):
- Gegndræpur ílagarsandur (2/5, GC80-20, GTC25/15):
- Gegndræpt styrktarlagsefni (8/22, GC80-20, GTC25/15):

SNJÓBRÆÐSLA Á ÍSLANDI

Algennt er að setja snjóbræðslukerfi í götur og gangstéttar á Íslandi. Hægt er að leggja snjóbræðslukerfi neðst í ílagningarlag gegndræpra yfirborðsefna. Velja þarf sand eða önnur steinefni í ílagningarlag án fínefna sem hleypir vatni í gegn, nógu kantað til þess að þjappist vel en ekki um of til að steinar skemmi ekki snjóbræðslurörin.

FRAMKVÆMDARTÍMI OG VIÐHALD

Til þess að gegndræp yfirborðsefni virki sem skyldi þarf að huga vel að framkvæmd verks og reglubundnu viðhaldi.

Mikilvægt er að vernda gegndræpt styrktar- og ílagningarlag á framkvæmdatíma:

- Leggja niður efnislög síðast í framkvæmdaröð
- Ekki hleypa afrennsli af framkvæmdasvæðum á yfirborð eða undirlög fyrir gegndræp yfirborðsefni.
- Koma í veg fyrir að fínefni skolist í efnislög
- Ekki ruglast á venjulegum fúgusandi; hér skal nota gegndræpan fúgusand!

Fylgjast skal með virkni gegndræpra yfirborðsefna árlega. Lekt mun minnka með tímanum nema með réttu viðhaldi:

- Ekki nota söndun með fínefnum eða salti á veturna (sjá um virkni í köldu loftslagi til hliðar)
- Ekki geyma fínefni á gegndræpu yfirborði
- Hanna aðliggjandi svæði þannig að mold og fínefni eða gras/lauf skolist ekki út á gegndræpu yfirborðsefni
- Hreinsun á yfirborði 1x til 2x á ári með stéttarsóp með sugu ef þörf er talin á

VIRKNI Í KÖLDU LOFTSLAGI

Reynslan hefur sýnt að gegndræp yfirborðsefni eða slitlög virka vel á norðurslóðum, t.d. í Toronto í Kanada og Bergen í Noregi. Gegndræp yfirborðsefni hleypa snjó og rigningu fljótt af yfirborði og í undirlög í stað þess að frjósa ofan á hefðbundnu yfirborðsefni. Loft inn á milli steina í styrktarlagi einangrar og kemur í veg fyrir að frost nái niður í jarðveg. Með rétttri hönnun, efnisvali og viðhaldi er hægt að lágmarka aðgerðir til varnar ísmyndunar.

Grænt, gegndræpt bílastæði í Kaupþúni í Garðabæ